

Một số vấn đề lý luận và thực tiễn về Tội ra bản án trái pháp luật trong luật hình sự Việt Nam

Bùi Đức Bằng

Khoa Luật

Luận văn ThS ngành: Luật Hình sự; Mã số: 60 38 40

Người hướng dẫn: GS.TSKH. Lê Văn Cẩm

Năm bảo vệ: 2013

Keywords: Luật hình sự; Pháp luật Việt Nam; Tội ra bản án trái pháp luật

Content

1. Tính cấp thiết của đề tài

Trong những năm qua, cùng với sự phát triển của đất nước cả về kinh tế và xã hội, tình hình tội phạm cũng diễn biến phức tạp, nhiều vụ án xảy ra với tính chất, hậu quả rất nghiêm trọng, đặc biệt nghiêm trọng; các vụ việc dân sự, hôn nhân gia đình, kinh doanh thương mại, lao động và hành chính đều tăng đáng kể, phức tạp và đa dạng. Do đó, số lượng các loại vụ án ngành Tòa án nhân dân đang phải giải quyết đã tăng rất nhiều. Nhìn chung, về cơ bản các vụ án đã được xét xử đúng người, đúng tội, đúng pháp luật, thể hiện sự nghiêm minh của pháp luật, bảo vệ được quyền và lợi ích hợp pháp của công dân. Các Hội đồng xét xử cũng đã nêu cao tinh thần trách nhiệm, thận trọng, tỉ mỉ khi điều tra, truy tố, xem xét áp dụng pháp luật trong từng vụ án cụ thể. Song bên cạnh đó, vẫn còn nhiều vụ án xét xử oan sai, nhiều vụ án bị hủy, bị cải sửa nghiêm trọng do một số cán bộ Tòa án tha hóa, biến chất, cố ý ra bản án trái pháp luật. Trong thực tiễn, hiện tượng ra bản án trái pháp luật xảy ra rất nhiều và rất nghiêm trọng nhưng việc phát hiện để điều tra, truy tố và xét xử còn gặp nhiều khó khăn, phức tạp. Do đó, số lượng vụ án mà các Tòa án đã thụ lý và xét xử về loại tội phạm này không nhiều. Bên cạnh đó, dư luận xã hội cũng đang không khỏi băn khoăn đối với một số trường hợp ra bản án trái pháp luật nhưng không bị truy tố và xét xử hoặc hình phạt không đủ sức răn đe, không tương xứng với hành vi phạm tội. Chính vì vậy, trong giai đoạn hiện nay, việc nghiên cứu đề tài Tội ra bản án trái pháp luật trong pháp luật hình sự Việt Nam là rất cần thiết và có ý nghĩa thiết thực. Thể hiện qua những mặt sau đây:

* *Về mặt lý luận:* Các tội xâm phạm hoạt động tư pháp là một chương quan trọng trong Bộ luật hình sự năm 1999 với 23 điều luật, trong đó Tội ra bản án trái pháp luật đã được quy định thành một điều khoản riêng, với đầy đủ những quy định về định tội, định khung và quyết định hình phạt. Tuy nhiên đến nay, trong khoa học luật hình sự Việt Nam chưa có nhiều bài viết, công trình khoa học nào nghiên cứu một cách chuyên sâu về mặt lý luận cũng như thực tiễn về loại tội phạm này. Vì vậy, đặt ra một yêu cầu cần thiết và cấp bách đòi hỏi phải nghiên cứu chuyên sâu về cơ sở lý luận và thực tiễn về các tội xâm phạm hoạt động tư pháp nói chung và Tội ra bản án trái pháp luật nói riêng, nhằm góp phần hoàn thiện hệ thống pháp luật cũng như đưa ra được những giải pháp hiệu quả trong công tác đấu tranh phòng ngừa loại tội phạm này, đồng thời nâng cao chất lượng xét xử của đội ngũ Thẩm phán, Hội thẩm nhân dân nói riêng và hệ thống Tòa án nhân dân nói chung.

* *Về mặt lập pháp:* Tội ra bản án trái pháp luật lần đầu tiên được quy định tại Điều 232 Bộ luật hình sự năm 1985, cùng với loại “Tội ra quyết định trái pháp luật”. Tuy nhiên, đến lần pháp điển hóa lần thứ hai Tội ra bản án trái pháp luật được quy định thành một loại tội phạm riêng, với những quy định tương đối đầy đủ và hoàn thiện tại Điều 295 Bộ luật hình sự năm 1999. Điều 295 Bộ luật

hình sự 1999 quy định: “*Thẩm phán, Hội thẩm nào ra bản án mà mình biết rõ là trái pháp luật, thì bị phạt tù từ một năm đến năm năm...*”. Điều này thể hiện việc xây dựng luật đã sự điều chỉnh kịp thời và phù hợp. Tuy nhiên, trong những năm gần đây, ở một số nơi tình hình tội phạm ra bản án trái pháp luật vẫn đang xảy ra, có nhiều dư luận không tốt đến hoạt động xét xử của Tòa án. Do đó, đòi hỏi chúng ta phải có những nghiên cứu, điều chỉnh kịp thời để đảm bảo giữ vững sự nghiêm minh của pháp luật, góp phần vào công cuộc đấu tranh phòng chống loại tội phạm này.

* *Về thực tiễn*: Qua các báo cáo tổng kết của ngành Tòa án nhân dân trong thời gian qua cho thấy, tình hình tội phạm xâm phạm hoạt động tư pháp nói chung và Tội ra bản án trái pháp luật nói riêng đang có những diễn biến hết sức phức tạp. Một số Thẩm phán, Hội thẩm nhân dân xét xử vụ án chưa công minh, nhiều nơi nhân dân bức xúc, khiếu nại tố cáo rất nhiều. Một số đối tượng đã bị đưa ra điều tra, truy tố, xét xử song quyết định hình phạt chưa tương xứng với mức độ nghiêm trọng của hành vi phạm tội. Tội phạm này đã gây ra những hậu quả đặc biệt nghiêm trọng, làm giảm sút lòng tin của quần chúng nhân dân vào sự nghiêm minh của pháp luật, là nguyên nhân khởi đầu cho các loại tội phạm về tham nhũng như: tội nhận hối lộ (Điều 297); tội lợi dụng chức vụ, quyền hạn gây ảnh hưởng đến người khác để trục lợi (Điều 283); tội giả mạo trong công tác (Điều 284) Những mối nguy hiểm tiềm tàng ấy nếu không được khắc phục và ngăn chặn sẽ gây nên sự bất bình mạnh mẽ trong nhân dân, giảm sút công bằng xã hội, đổ vỡ cả một hệ thống tư pháp mà chúng ta đang dày công xây dựng. Theo đánh giá của các cơ quan chuyên môn thì tình hình loại tội phạm này vẫn tiếp tục gia tăng theo chiều hướng phức tạp và tinh vi hơn. Điều này xuất phát từ tình hình đấu tranh phòng chống tội ra bản án trái pháp luật chưa cao, công tác điều tra, truy tố, xét xử về loại tội phạm này chưa triệt để.

Như vậy, Tội ra bản án trái pháp luật trong khoa học luật hình sự Việt Nam còn chưa được quan tâm, nghiên cứu một cách sâu sắc, đầy đủ, có hệ thống và toàn diện. Do đó, trong tình hình chúng ta đang từng bước thực hiện công cuộc cải cách tư pháp như hiện nay, có thể nói việc nghiên cứu cơ sở lý luận và thực tiễn về tội ra bản án trái pháp luật là một việc hết sức quan trọng và cấp thiết. Nó không chỉ đáp ứng được nhu cầu về lý luận, mà còn việc giúp cho việc áp dụng thực tiễn được hoàn thiện hơn, tránh được những thiếu sót và khó khăn trong quá trình áp dụng pháp luật. Mặt khác, việc nghiên cứu còn có tính tuyên truyền, phổ biến, giáo dục pháp luật, góp phần nâng cao chất lượng xét xử của đội ngũ Thẩm phán, Hội thẩm nhân dân, đưa ra những biện pháp để từng bước hạn chế hiện tượng ra bản án trái pháp luật. Chính vì vậy mà học viên quyết định chọn đề tài: “***Một số vấn đề lý luận và thực tiễn về tội ra bản án trái pháp luật trong luật hình sự Việt Nam***” làm đề tài cho khóa luận tốt nghiệp thạc sỹ của mình.

2. Tình hình nghiên cứu

Tội ra bản án trái pháp luật là một loại tội trong các tội xâm phạm hoạt động tư pháp được quy định trong chương XXII Bộ luật hình sự năm 1999. Tuy nhiên trên thực tế, có rất ít các bài viết hay công trình nghiên cứu khoa học nào nghiên cứu một cách sâu sắc hay cụ thể về loại tội phạm này. Nếu có thì cũng chỉ mới phân tích được các dấu hiệu pháp lý và chỉ phản ánh được một phần cơ sở lý luận của Tội ra bản án trái pháp luật mà chưa đưa ra được nguyên nhân, điều kiện phạm tội hay hậu quả của loại tội phạm này. Chưa có một nghiên cứu chuyên sâu nào với tên gọi: “Cơ sở lý luận và thực tiễn về Tội ra bản án trái pháp luật trong pháp luật hình sự Việt Nam”. Do vậy, việc nghiên cứu Tội ra bản án trái pháp luật theo tổng thể lịch sử hình thành và phát triển từ khi có BLHS 1999 đến nay, tổng kết đánh giá thực tế xét xử tại Tòa án nhân dân thành phố Hà Nội nói riêng và ngành Tòa án nhân dân nói chung là hết sức cần thiết trong việc nhận diện được những nguyên nhân, điều kiện phạm tội, khó khăn trong công tác đấu tranh phòng chống loại tội phạm này, cũng như đưa ra được những giải pháp kiến nghị nhằm nâng cao chất lượng xét xử của hệ thống Tòa án, từ đó củng cố lòng tin của nhân dân về hệ thống tư pháp, đặc biệt là những cơ quan xét xử.

3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

3.1 Mục đích nghiên cứu

Trên cơ sở nghiên cứu toàn diện và có hệ thống về lý luận và thực tiễn áp dụng các quy định của pháp luật hình sự về Tội ra bản án trái pháp luật, đề tài đề xuất những kiến nghị và giải pháp nâng cao hiệu quả áp dụng các quy định của pháp luật hình sự để xét xử và đấu tranh phòng chống Tội ra bản án trái pháp luật, cũng như kiến nghị những giải pháp nhằm giảm mạnh hiện tượng có

những bản án trái pháp luật trong thời gian tới.

3.2 Nhiệm vụ nghiên cứu

Để đạt được những mục đích nêu trên, luận văn có nhiệm vụ:

- Làm rõ khái niệm, ý nghĩa của việc quy định tội ra bản án trái pháp luật trong pháp luật hình sự Việt Nam
- Khái quát lịch sử hình thành và phát triển của Tội ra bản án trái pháp luật trong luật hình sự Việt Nam.
- Nghiên cứu so sánh các quy phạm luật hình sự Việt Nam với các quy phạm luật hình sự của một số nước trên thế giới về tội ra bản án trái pháp luật.
- Làm rõ các dấu hiệu pháp lý của tội ra bản án trái pháp luật theo pháp luật hình sự Việt Nam hiện hành.
- Nghiên cứu làm sáng tỏ thực tiễn áp dụng các quy định của BLHS năm 1999 về Tội ra bản án trái pháp luật và những tồn tại, hạn chế trong áp dụng và những nguyên nhân của những tồn tại hạn chế đó.
- Đề xuất một số các kiến nghị, giải pháp khả thi nâng cao hiệu quả áp dụng các quy định của BLHS năm 1999 về tội ra bản án trái pháp luật.
- Đề xuất một số kiến nghị, giải pháp nâng cao chất lượng xét xử của hệ thống Tòa án, hạn chế hiện tượng ra bản án trái pháp luật.

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

4.1 Đối tượng nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu của luận văn là một số vấn đề lý luận và thực tiễn xét xử về Tội ra bản án trái pháp luật trong pháp luật hình sự Việt Nam thông qua những tài liệu, công trình nghiên cứu về tội xâm phạm hoạt động tư pháp và những bản án đã xét xử các bị cáo bị truy tố về Tội ra bản án trái pháp luật.

4.2 Phạm vi và thời gian nghiên cứu

** Phạm vi nghiên cứu*

Do tính phức tạp của loại tội phạm này nên đề tài chỉ tập trung nghiên cứu một số vấn đề lý luận và đặc biệt là thực tiễn xét xử Tội ra bản án trái pháp luật tại ngành Tòa án nhân dân.

** Thời gian nghiên cứu*

Luận văn giới hạn việc nghiên cứu thực tiễn xét xử Tội ra bản án trái pháp luật từ khi Bộ luật hình sự 1999 có hiệu lực pháp luật.

5. Cơ sở lý luận và các phương pháp nghiên cứu

** Cơ sở lý luận*

Là quan điểm chủ nghĩa Mác - Lê Nin, tư tưởng Hồ Chí Minh và Đảng cộng sản về xây dựng nhà nước pháp quyền; các nghiên cứu khoa học, các quan điểm pháp lý cũng như các kiến giải lập pháp, các chuyên khảo về Tội ra bản án trái pháp luật; các bản án và các báo cáo tổng kết công tác xét xử về Tội ra bản án trái pháp luật.

** Phương pháp nghiên cứu*

Luận văn dùng một số phương pháp tiếp cận để làm sáng tỏ về mặt khoa học từng vấn đề tương ứng, đó là các phương pháp nghiên cứu như: phương pháp lịch sử, so sánh, thống kê, phân tích, tổng hợp...

6. Những đóng góp mới về mặt khoa học của luận văn:

Đây là một trong các công trình chuyên khảo trong khoa học luật hình sự Việt Nam nghiên cứu một cách có hệ thống và đồng bộ về một số vấn đề cơ sở lý luận và thực tiễn trong công tác xét xử Tội

ra bản án trái pháp luật ở cấp độ một luận văn thạc sỹ luật học. Luận văn đã giải quyết được những vấn đề sau:

- Phân tích một cách có hệ thống và toàn diện những vấn đề lý luận về Tội ra bản án trái pháp luật.

- Khái quát lịch sử về Tội ra bản án trái pháp luật từ khi có BLHS 1985 đến nay, để rút ra những nhận xét, đánh giá làm cơ sở cho quá trình nghiên cứu lý luận và thực tiễn trong quá trình áp dụng pháp luật.

- Dựa trên số liệu xét xử cụ thể của Tội ra bản án trái pháp luật tại Tòa án nhân dân thành phố Hà Nội cũng như ngành Tòa án nhân dân từ khi Bộ luật hình sự 1999 có hiệu lực pháp luật. Từ đây rút ra những nguyên nhân, điều kiện phạm tội, đặc biệt là đưa ra được những giải pháp, kiến nghị nhằm nâng cao hiệu quả của công tác đấu tranh phòng, chống Tội ra bản án trái pháp luật. Đồng thời, kiến nghị những giải pháp nhằm nâng cao chất lượng xét xử của Tòa án, hạn chế hiện tượng ra bản án trái pháp luật.

** Ý nghĩa lý luận và thực tiễn của luận văn*

+ **Ý nghĩa lý luận:** Luận văn nghiên cứu và góp phần hoàn thiện một số điểm trong pháp luật hình sự Việt Nam về Tội ra bản án trái pháp luật. Qua đó, tìm ra những hạn chế và đưa các giải pháp để khắc phục tình trạng khó khăn trong việc đấu tranh phòng chống loại tội phạm này, cũng như giữ vững sự nghiêm minh của pháp luật và công bằng xã hội.

+ **Ý nghĩa thực tiễn:** Luận văn nghiên cứu tình hình thực tiễn xét xử Tội ra bản án trái pháp luật tại ngành Tòa án nhân dân. Từ đây chỉ ra nguyên nhân, điều kiện phạm tội, cũng như những khó khăn trong việc xét xử của Tòa án về Tội ra bản án trái pháp luật. Trên cơ sở đó, luận văn đưa ra những giải pháp để góp phần hoàn thiện hệ thống pháp luật hình sự có liên quan, góp phần trong công cuộc đấu tranh và phòng chống tội phạm. Đặc biệt hơn là đưa ra được những giải pháp nâng cao hiệu quả của công tác đấu tranh phòng, chống Tội ra bản án trái pháp luật và đưa ra được những kiến nghị nhằm hạn chế hiện tượng ra bản án trái pháp luật ở một số Tòa án.

Ngoài ra, luận văn còn có ý nghĩa làm tài liệu tham khảo lý luận cần thiết cho các nhà khoa học luật gia, cán bộ thực tiễn và các sinh viên, học viên cao học và nghiên cứu sinh chuyên ngành tư pháp hình sự, cũng như phục vụ cho công tác lập pháp và hoạt động thực tiễn áp dụng pháp luật hình sự trong việc đấu tranh phòng chống tội phạm, cũng như công tác xét xử của ngành tòa án, công tác giáo dục và cải tạo người phạm tội ở nước ta hiện nay.

7. Bố cục của luận văn

Ngoài phần mở đầu, kết luận và danh mục tài liệu tham khảo, luận văn gồm có 3 chương:

Chương 1: Một số vấn đề lý luận về Tội ra bản án trái pháp luật.

Chương 2: Các quy định về Tội ra bản án trái pháp luật theo BLHS năm 1999.

Chương 3: Thực tiễn áp dụng các quy định của BLHS năm 1999 về Tội ra bản án trái pháp luật và một số giải pháp nhằm nâng cao chất lượng xét xử của hệ thống Tòa án nhân dân.

References

1. Ban cán sự Tòa án nhân dân tối cao (2012), *Báo cáo số 159A/BC-BCS ngày 15/9/2012 của Ban cán sự Tòa án nhân dân tối cao về việc triển khai thực hiện chủ trương tổ chức Tòa án nhân dân sơ thẩm khu vực của ngành Tòa án nhân dân*, Hà Nội.
2. Ban chỉ đạo cải cách tư pháp (2012), *Báo cáo số 17-BC/VPBCĐ ngày 12/11/2012 của Ban chỉ đạo cải cách tư pháp về Kết quả tổng hợp tình hình thực hiện chủ trương tổ chức Tòa án nhân dân sơ thẩm khu vực, Viện kiểm sát nhân dân khu vực tại các địa phương*, Hà Nội.
3. Bộ luật hình sự của nước Cộng hòa XHCN Việt Nam năm 1985;
4. Bộ luật tố tụng hình sự của nước Cộng hòa XHCN Việt Nam năm 1988;

5. Bộ luật hình sự của nước cộng hòa nhân dân Trung Hoa năm 1997;
6. Bộ luật hình sự của nước Cộng hòa XHCN Việt Nam năm 1999;
7. Bộ luật tố tụng hình sự của nước Cộng hòa XHCN Việt Nam năm 2003;
8. Các văn bản hướng dẫn thi hành Bộ luật hình sự năm 1999. NXB Chính trị Quốc gia. Hà Nội, 2002.
9. Lê Cẩm. (2000), *Các nghiên cứu chuyên khảo về Phần chung luật hình sự* (tập III), Nxb Công an nhân dân, Hà Nội.
10. Lê Cẩm (2002), "*Những vấn đề cơ bản về pháp luật hình sự của một số nước trên thế giới*", Thông tin Khoa học pháp lý, Viện Khoa học pháp lý (Bộ Tư pháp), (8).
11. Lê Cẩm (2003), (Chủ biên), Giáo trình Luật hình sự Việt Nam (Phần chung), Nxb Đại học Quốc gia, Hà Nội.
12. Lê Cẩm (2003), (Chủ biên), Giáo trình Luật hình sự Việt Nam (Phần các tội phạm), Nxb Đại học Quốc gia, Hà Nội.
13. Lê Cẩm (2005). Sách chuyên khảo sau đại học: *Những vấn đề cơ bản trong khoa học luật hình sự* (Phần chung). NXB Đại học Quốc gia Hà Nội. Hà Nội;
14. Lê Cẩm (2009). Sách chuyên khảo sau đại học: *Hệ thống tư pháp hình sự trong giai đoạn xây dựng Nhà nước pháp quyền*. NXB Đại học Quốc gia Hà Nội. Hà Nội;
15. Nguyễn Ngọc Chí (2004), "*Tổ tụng, tranh tụng và vấn đề cải cách tư pháp ở Việt Nam trong điều kiện xây dựng Nhà nước pháp quyền*", trong cuốn chuyên khảo: *Cải cách tư pháp ở Việt Nam trong giai đoạn xây dựng Nhà nước pháp quyền*, Nxb Đại học quốc gia, Hà Nội.
16. Đại từ điển tiếng việt, NXB Văn hóa thông tin, H-2007
17. Đảng Cộng sản Việt Nam (2002), Nghị quyết số 08-NQ/TW ngày 02-02-2002 của Bộ Chính trị về một số nhiệm vụ trọng tâm công tác tư pháp trong thời gian tới.
18. Đảng Cộng sản Việt Nam (2005) Nghị quyết số 48-NQ/TW ngày 24/5 của Bộ Chính trị về Chiến lược xây dựng và hoàn thiện hệ thống pháp luật Việt Nam đến năm 2010, định hướng đến năm 2020, Hà Nội.
19. Đảng Cộng sản Việt Nam (2005), Nghị quyết số 49 – NQ/TW ngày 02/5/2005 của Bộ Chính trị về chiến lược cải cách tư pháp đến năm 2020, Hà Nội.
20. Phạm Hồng Hải (2004), "*Tiến tới xây dựng tố tụng hình sự ở Việt Nam theo kiểu tố tụng tranh tụng*", trong cuốn chuyên khảo: *Cải cách tư pháp ở Việt Nam trong giai đoạn xây dựng Nhà nước pháp quyền*, Nxb Đại học quốc gia, Hà Nội.
21. Nguyễn Văn Hải (2012)– Phó Cục trưởng Cục Điều tra VKSNDTC. *Một số kinh nghiệm điều tra các tội xâm phạm hoạt động tư pháp mà người phạm tội là cán bộ thuộc các cơ quan tư pháp*. Tạp chí kiểm sát số 11, tháng 6/2012.
22. Nguyễn Ngọc Hòa (2001), *Trách nhiệm hình sự và hình phạt*, NXB Công an nhân dân, Hà Nội;
23. Nguyễn Ngọc Hòa (2005), *Tội phạm và cấu thành tội phạm*, NXB Công an nhân dân, Hà Nội.
24. Phạm Trung Hoài (2008). *Bàn về khái niệm và các tiêu chí của bản án điển hình*. Tạp chí Khoa học pháp lý, tháng 5/2008.
25. Hiến pháp nước Cộng hòa XHCN Việt Nam năm 1946, 1980, 1992;
26. Hệ thống hóa luật lệ về hình sự. TANDTC xuất bản. Tập I (1945 - 1974). Hà Nội, 1975; Tập II (1975 - 1978). Hà Nội, 1979;
27. Trần Văn Kiểm- Chánh án TAND thành phố Nam Định, *Đảm bảo nguyên tắc khi xét xử Thẩm phán và Hội thẩm nhân dân độc lập và chỉ tuân theo pháp luật*, Tòa án nhân dân.
28. Luật tổ chức Toà án nhân dân năm 2002;

29. Luật trách nhiệm bồi thường của Nhà nước năm 2009;
30. Nghị quyết số 04/HĐTPTANDTC-NQ của Hội đồng Thẩm phán Tòa án nhân dân tối cao ngày 29/11/1986 hướng dẫn áp dụng một số quy định trong phần các tội phạm của Bộ luật hình sự.
31. Nghị định số 16/2010/NĐ-CP ngày 03/3/2010 của Chính phủ về việc Quy định chi tiết và hướng dẫn thi hành một số điều của luật trách nhiệm bồi thường Nhà nước;
32. Từ Văn Nhũ (2002), *"Đổi mới thủ tục xét xử nhằm nâng cao chất lượng tranh tụng tại phiên tòa hình sự"*, Tòa án nhân dân, (10).
33. Pháp lệnh số 02/2002/PL-UBTVQH11 của Ủy ban thường vụ Quốc hội về Thẩm phán và Hội thẩm nhân dân;
34. Đinh Văn Quế (2004), *"Vai trò của Hội đồng xét xử trong việc tranh tụng tại phiên tòa sơ thẩm hình sự"*, Tòa án nhân dân, (1), tr. 4-8.
35. Đinh Văn Quế (2012), *Bình luận khoa học Bộ luật hình sự, tập 4*, NXB Lao động, Hà Nội.
36. Nguyễn Quang Thành – Viện trưởng VKSND thành phố Hà Nội. *Nâng cao chất lượng, hiệu quả phối hợp giữa VKSND thành phố Hà Nội với Cục điều tra trong việc phát hiện và giải quyết tố giác, tin báo tội phạm hoạt động tư pháp*. Tạp chí kiểm sát số 11, tháng 6/2012.
37. Trần Hữu Tráng – Giám đốc trung tâm Tội phạm học, Khoa pháp luật hình sự, Trường Đại học luật Hà Nội. Bàn về khái niệm nạn nhân của tội phạm trong Tội phạm học.
38. Tòa án nhân dân tối cao (2010), *Báo cáo tổng kết ngành Tòa án năm 2010*, Hà Nội.
39. Tòa án nhân dân tối cao (2011), *Báo cáo tổng kết ngành Tòa án năm 2011*, Hà Nội.
40. Tòa án nhân dân tối cao (2012), *Báo cáo tổng kết ngành Tòa án năm 2012*, Hà Nội.
41. Từ điển luật học, Viện Khoa học pháp lý, Bộ Tư pháp, NXB Tư pháp, 2006
42. Từ điển Tiếng Việt, Nxb Đà Nẵng, 2003
43. Trịnh Tiến Việt (2012), *Hoàn thiện pháp luật tố tụng hình sự Việt Nam về oan, sai và các giải pháp phòng, chống nhìn từ góc độ cải cách tư pháp*, Tạp chí Tòa án nhân dân số 03 và 04, tháng 02/2012.
44. Võ Khánh Vinh (2003), *Giáo trình các cơ quan bảo vệ pháp luật*. NXB Công an nhân dân, Hà Nội.
45. Vietbao.vn
46. Vietnamnet.com